

Paraules de benvinguda
pronunciades pel Dr. Joan Martí
Rector de la Universitat

Excel·lentíssim i Magnífic Senyor Antoni Caparrós,
Excel·lentíssim Senyor Antoni M. Badia i Margarit,
Digníssimes autoritats,
Estimats i estimades col·legues,
Estimats i estimades estudiants i estudiantes,

Encara que per raons exclusivament circumstancials la investidura del professor Antoni Maria Badia i Margarit com a doctor *honoris causa* de la nostra Universitat sigui la segona en la successió temporal, en realitat, en la meua proposta com a rector, el seu nom, juntament amb els d'Antoni Tàpies i Josep Maria Bricall, forma part d'una sola llista per a una sola cerimònia en què s'atorga aquesta distinció a les tres personalitats esmentades, com els primers que l'han de rebre. Dit d'una altra manera: és una cerimònia única, el segon acte de la qual celebrem avui.

Fóra absurd que en el meu parlament pretengués de justificar l'elecció del doctor Badia i Margarit com a destinatari d'aquest mèrit. No solament perquè els qui som d'aquí coneixem de sobres la seva personalitat, sinó també —i això és convenient que es consideri sempre, en ocasions com aquesta, en l'àmbit universitari— perquè l'envergadura del seu treball ha transcendit fronteres i és conegut entre els millors científics estrangers del camp de la filologia i de la lingüística.

M'haurà de perdonar el doctor Antoni Maria Badia i Margarit que li seré injust en les meves paraules. Injust a consciència. Em vull contenir com no faria i no faig amb altres professors, perquè hom podria interpretar que les meves opinions són condicionades per l'amistat de fa gairebé trenta anys que m'hi uneix. Si les nostres relacions han estat mantingudes durant tan llarg període sense solució de continuïtat, no és degut exclusivament al fet que coincidim en els interessos professionals, sinó sobretot a la capacitat i voluntat seva d'exercir com a mestre respecte dels seus deixebles, entre els quals em compto. Mestre integral: en la docència, en la recerca i en el compromís com a persona contribuï des del privilegi del món intel·lectual a fer avançar i a reconduir la societat en el seu conjunt. En això Badia i Margarit ha estat exemplar; i als fets em remeto: des de la seva qualitat de professor universitari, ha anat fent créixer al seu voltant una quantitat considerable d'alumnes que, després d'haver sabut trobar llur àmbit laboral, no

han deixat mai de reunir-se amb l'home i el científic que els ajudà decisivament en llurs aspiracions.

El meu record de Badia i Margarit a les classes de la Universitat de Barcelona als anys seixanta és el de la persona que, més enllà del compliment estricte de les seves obligacions, encoratjava, des del voluntarisme encomanadís, a la feina que calia fer també fora dels programes oficials dels nostres estudis. Que ell fos catedràtic de Gramàtica Històrica Espanyola, no impedia que orientés les seves explicacions i la seva investigació al coneixement de la realitat lingüística catalana; sense fer trampes; des d'una posició que es manifestava amb tota naturalitat, però també amb la intenció volguda de partir de la realitat immediata que d'anys i de segles s'han entestat a amagar-nos o a disfressar-nos. Era l'actitud de l'home realista, que aprofitava la seva tribuna, que congregava alumnes i no alumnes, per a fer sentir als qui ens hi aplegàvem la responsabilitat de la fidelitat als orígens.

Avui es parla molt, sovint amb convicció dubtosa, de les relacions imprescindibles entre la universitat i la societat. Fa més de trenta anys que Antoni Maria Badia i Margarit potser no s'hi referia explícitament, però no li calia de fer-ho: la seva activitat incessant demostrava, avançant-se extraordinàriament al concepte modern d'universitat i de ciència, que no es podia servir l'una i l'altra sense que els beneficis finals procurassin la millora del món en la justícia, en la igualtat entre els homes i les dones, en el respecte, en la tolerància, en la solidaritat. En totes aquestes virtuts de què avui parlem i parlem, perquè som conscients que no hem estat capaços de lliurar-nos a llur servei com a fita intel·ligent i obligada.

Els alumnes catalans i no catalans que han escoltat les lliçons de Badia i Margarit han reconegut un engatjament modèlic al seu poble i a la seva llengua, que són, al cap i a la fi, una sola cosa, com ell mateix ens ha demostrat des de la ciència del llenguatge. Fins i tot els més reticents al reconeixement de les realitats diferenciades, han de cedir davant el rigor i l'afable contundència que caracteritzen les tesis del professor Badia. No recordo cap company de curs —i als anys seixanta a la universitat de Barcelona ens coneixíem tots— que no sentís admiració per la seva saviesa i el seu compromís. Badia i Margarit sabé despertar entre els universitaris un catalanisme que estava perillosament apagat, esmorteït; un catalanisme servidor dels nostres interessos nacionals i mai exclouent ni exclusivament emotiu.

I ho pagà car. Una imatge que no s'esborrarà mai de la meua memòria és la del professor serè, sense haver perdut el somriure de bonhomia, que mirava d'instrumentalitzar, per tal de tranquil·litzar els qui tenia més a prop: la seva figura prima i alta; la mà dreta, sostenint la seva inseparable cartera, minsa, però suficient per a encabir-hi els apunts manuscrits en papers aprofitats —reciclat a la seva manera—; la mà esquerra ajuntada amb la dreta d'un desconegut pel terrible jou d'una manilla; caminant, així cruelment aparellat, cap a la foscor de la cel·la de la presó. La impressió que compartírem molts deixebles impotents per a reclamar justícia, més enllà de la ràbia continguda davant la serenor del mestre, ens reforçà en la decisió de lleialtat imprescindible al nostre poble.

No he sentit mai que Badia i Margarit esmentés aquest episodi de la seva vida; ni davant dels qui en fórem testimonis directes. I lamentaria que aquest record meu el pogués ferir. Però no he sabut estar-me de reportar-lo, perquè potser ni ell sap fins a quin punt fou una sotragada per als qui l'any 1967 érem molt joves. Una sotragada que a nosaltres ens enfortí en les creences que el professor argumentava amb una solidesa que les feia difícils de rebatre.

Antoni Maria Badia i Margarit és un exemple de la lucidesa del savi en el desenvolupament de la realitat socio-política del seu entorn i d'arreu.

La figura de Badia com a investigador és peculiar. Especialment, perquè hi destaca el modest convenciment que la seva preparació en acabar els estudis universitaris no li permetia l'endinsament en el terreny de la filologia. Es trobà amb una universitat que havia estat buidada, *purgada*, millor dit, per la barbàrie de la ignorància feixista: les *depuracions* fetes des del 39 l'havien convertida en un escenari grotesc que res no tenia a veure amb el que ha d'ésser una institució d'estudis superiors. Badia i Margarit, com molts altres coetanis seus, hagué d'aprendre per compte propi i en la clandestinitat. La contradicció que li suposà l'ànsia pel rigor que sempre s'ha exigit i la realitat miserable amb què topà el forçà a anar a l'encontre d'especialistes d'aquí i de fora que el poguessin encaminar correctament.

Jo he tingut el goig de seguir al seu costat l'esforç en l'aplicació de les metodologies adequades en l'estudi de la història interna i externa de la llengua catalana. He pogut col·laborar en la confecció d'un llibre que encara avui és un punt de referència imprescindible en la sociolingüística i que representà, quan aparegué, una novetat de primer ordre: *La llengua dels barcelonins*. I en la col·laboració vaig aprendre el que era el treball de camp i la disciplina que exigia; però, sobretot, vaig aprofitar-me d'una experiència excepcional en microsociologia del llenguatge: la del contacte amb gent de totes les classes i condicions, dels barris de Barcelona més allunyats entre si.

L'*Atlas lingüístic del domini català*, que Badia i Margarit projectà juntament amb el professor Joan Veny, és un altre vessant de la seva tasca que ha contribuït decisivament al coneixement de la realitat de l'idioma; en aquest cas, des de la dialectologia. Ara em refereixo a una obra de macrosociologia de la llengua, a una obra literalment gegantina, que en la seva elaboració acosta a la realitat riquíssima de les variants geogràfiques del sistema. Badia era conscient que la feina que fins aleshores s'havia realitzat en aquest àmbit era insuficient i de fiabilitat discutible. I decidí d'embarcar-se en una empresa que dura des de fa uns trenta anys. Em convidà a pujar a la nau, que per a mi significà l'entrada definitiva a l'alta recerca. No és ara la voluntat d'agraïment personal el que em mou a recordar aquests fets, sinó la de remarcar l'aptitud de Badia de crear escola, una expressió que dissortadament ens hem de plantejar de recuperar seriosament si volem progressar científicament ajuntant esforços i estalviant recursos. Badia i Margarit ha reeixit de tenir al seu entorn deixebles que o bé han continuat les seves línies principals d'investigació o de docència o bé les han complementades, a partir d'un esperit, d'una actitud, que ell ha inspirat.

L'interès per la realitat social de la llengua el duu a la fundació del Grup Català de Sociolingüística. És una de les proves més eloqüents de la professionalitat militant de Badia i Margarit: no pot ser ciència sense pensar en la seva utilitat. Per això decideix de participar en el Consell Social de la Llengua Catalana o en el Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana, del qual fou president. En qualsevol d'aquests casos la finalitat de la seva feina és d'aportar críticament, com a ciutadà dels Països Catalans, solucions alternatives per a dissenyar una política lingüística que pugui fer possible la normalització. El mèrit particular d'aquesta dedicació és que mai no l'empren sense exigir-se la profunditat necessària per a poder elaborar hipòtesis i tesis fortament sòlides; la qual cosa fa que ens parli, per exemple, de conflicte de llengües quan entre nosaltres pràcticament ningú no se n'havia ocupat, i es valorava la coexistència d'idiomes com una realitat predefinita i que, doncs, presenta les situacions indefectiblement corresponents; oblidant, no sempre ingènuament, que les llengües són un patrimoni capital en la construcció dels models socials i en llur desmembrament. Badia és dels primers que ens parlà amb clarividència de la problemàtica dels parlars en oposició, que generen tensions proporcionals al rang de què gaudeixen. El tema central de la sociolingüística catalana és el del contacte de llengües, ja que obliga al plantejament del bilingüisme o del plurilingüisme, de la diglòssia, de les interferències en general. Doncs, bé, el professor Badia i Margarit n'ha estat un dels màxims exponents, aprofundint en l'anàlisi del procés de minorització del català, que desemboca en un desequilibri amenaçador de lingüicidi.

La presidència de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans il·lustra la consciència diàfana de la necessitat d'ajudar a l'extensió social en l'ús de la llengua, a partir també de la revisió de la codificació, feta des d'una posició estrictament científica, que vol dir, doncs, tenint molt en compte el nou context, especialment la presència dels poderosos mitjans de comunicació i els perills per a la subsistència de la nostra llengua de les noves tecnologies. Antoni Maria Badia i Margarit ha estat capaç de redreçar i reconduir adequadament la labor de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, havent de lluitar fatigosament contra els prejudicis que la inèrcia fa prevaler absurdament d'unes situacions en què l'Acadèmia havia de moure's en la il·legalitat i amb una precarietat alarmant, fins i tot relativament alarmant.

He deixat per al final, prescindint de l'ordenació cronològica, el record d'Antoni Maria Badia i Margarit com a rector de la Universitat de Barcelona, la mare de la Rovira i Virgili. Ell mateix ha afirmat que ho fou, malgrat la seva voluntat. Un acte de servei més. Puc assegurar, perquè ho he viscut molt pròximament: —érem col·legues de Departament—, com hagué de lluitar entre l'embat que l'estrava a seguir en el treball de la investigació, perquè hi tenia projectes molt concrets i perfectament programats, i el que li demanava, en canvi, de no desapropiar l'oportunitat de dirigir la construcció d'una universitat nova: catalana, universal, democràtica. Altre cop, l'engatjament moral amb el seu país pogué més que la dedicació a allò que sabia que mai més no podria recuperar i que li hauria estat més profitós des del punt de vista del prestigi com a científic. No ha pogut encara revisar una obra mestra com és la *Gramàtica històrica catalana*, però sí que

reeixí a traçar un model d'universitat modern, nacional, obert, no corporativista, progressista, participatiu. Model literalment, perquè els seus estatuts han servit de punt de referència bàsic per a elaborar els d'altres universitats. També els de la Universitat Rovira i Virgili, que ara estem discutint.

No cal dir que la vinculació del professor Antoni Maria Badia i Margarit en la prehistòria d'aquesta Universitat és el motiu fonamental que em mogué a proposar la investidura com a doctor *honoris causa*. Però és evident que la seva tasca com a rector no hauria estat mèrit suficient per a aquesta altíssima distinció. N'és la qualitat de Badia i Margarit com a docent, com a investigador, com a universitari, en definitiva, el mòbil principal. I aquesta qualitat no cal que jo la proclamï; ha estat i és reconeguda, admirada, seguida i premiada per totes les universitats del món.

És gairebé un tòpic l'expressió "ciència i passió", que el professor Antoni Maria Badia i Margarit va utilitzar. Badia i Margarit és, en aquest sentit, un home complet. Per a ell, com he dit, la ciència no és res que es pugui deslligar de la societat; no és asèptica. I la societat l'apassiona, com a col·lectiu molt més complex que la ciència mateixa, en tant que res no se'n pot desvincular. Aquesta característica explica que Antoni Maria Badia i Margarit sigui un home de formació global: no és un saberut a qui no interessa parlar sinó de l'especialitat en què treballa; com Pompeu Fabra, ha sabut establir la jerarquia d'interessos en funció del servei social, conscient d'haver de renunciar constantment a una part, petita o gran i més o menys llargament en el temps, d'allò que és objecte d'estudi científic.

Fidel a la certesa que solament són dignes d'ésser investits doctors *honoris causa* aquells homes i aquelles dones que, distingint-los amb l'honorança, honoren la nostra institució, no dubto gens que l'acte solemne que avui celebrem fa més bé a la Universitat Rovira i Virgili que no pas a la il·lustre persona homenatjada. El qui, en versos de Salvador Espriu, ha viscut i viu "per salvar-nos els mots; per retornar-nos el nom de cada cosa".

Moltes gràcies!